

BÖYÜKAĞA MİRZƏZADƏNİN "BAHAR" TABLOSUNDA RƏQS ELEMENTLƏRİNİN ANALİZİ

Könül ƏZİMOVA

MUSİQİ DÜNYASI
2/75 2018

Mövzu dairəsinə və milli həyatın rəsm əsərlərində əhatəsinə görə Azərbaycan rəngkarlığı çoxcəhətlidir. Burada mövzu və janr zənginliyi ilə yaradıcılıq fərdiyyətlərinin rəngarəngliyi vəhdət təşkil edir. Xüsusi dəsti xətti ilə seçilən Azərbaycan təsviri sənətinin görkəmli nümayəndəsi, xalq rəssamı, Azərbaycan Dövlət mükafatı laureatı, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin fərdi təqaüdüçüsü, respublikamızın ali mükafatı olan "Şöhrət" ordenli professor Böyükağa Mirzəzadənin¹ yaradıcılığı çox zəngin və hərtərəflidir. Rəssamın koloritli əsərləri, ton həssaslığı, tablounun kompozisiya quruluşunun kamilliyi onun yüksək sənətkarlıq xüsusiyyətlərindən irəli gəlir. Müasir mövzuların mahiyyətinə uyğun təsvir vasitələri axtarmaq meyli rəngarəng əsərləri olan Böyükağa Mirzəzadənin yaradıcılığında qabanaq nəzərə çarpır. Korifey rəssamlarımızın əsərlərinin nəzərdən keçirdikdə boyakarlıq sənətimizin nümayəndələrindən olan Böyükağa müəllimin müxtəlif janrlarda böyük həvəslə çalışaraq, yaratdığı doğma yurdun şairinə gözəlliklərini tərənnüm edən, əsərləri ilə dövrünün novatorluq prinsiplərini rəhbər tutaraq sosializm dövründə respublikamızın rəngarəng həyatını bir sıra ibrətamiz, emosional, ifadə gözəlliyinə malik tabloları ilə milli incəsənət xəzinəmizə dəyərli töhfələr vermişdir.

Rəssam həyata nikbin mövqedən yanaşır, öz qəhrəmanlarının psixoloji aləmi, duyğuları ilə səsleşən parlaq və nikbin boyalara əl atır, əsərlərinin koloritini dekorativ və işıqlı rənglərin əlaqəsində qurur². Rəssamın yaratdığı tablolar seyrediciyə təsvir olunan lövhələrdəki emosionallığı yaşadır. Böyükağa Mirzəzadənin yaratdığı rəng koloriti ilə, emosional obrazları ilə seçilən kompozisiyalardan biri "Bahar" tablosudur. Günəşli palitraya meyl göstərən rəssamın bu tablosunda parlaq günəşli işıqlar bərq vurur, işıq- kölgə təzadları göz qamaşdırır. Novruz ənənələrinin bərpasında böyük xidmətləri olan professor Azad Nəbiyev Novruz bayramının milli-mənəvi dəyərlərindən bəhs edərəkən qeyd etmişdir ki, "Ulu qaynaqlardan süzülüb gələn, bir-birindən oynaq, şux, lətafətli bu bayram nəğmələri daha erkən görüş və təsəvvürlərlə bağlı ayinlər, etiqlər, adət - ənənələr, mərasimlər tamaşalar nəşillərin yaddaşında yaşayaraq qərinələr aşmış, gəlib bu günümüzə qədər çatmışdır... Xalq bayramı pozulmuş ahəngini cilalamış, o rəngarəng oyunlar, açıq havada keçirilən meydan tamaşaları, yallılar və coşğun rəqslərlə bəzənmiş, əzizlənmişdir"³. Böyükağa Mirzəzadənin yaratdığı bu əsəri baharın gəlişini, novruzun ab - havasını, nəğməsinə, şux rəqsini seyrediciyə təmliqlə çatdırır.

Rənglərin yaxşı yaxması, harmoniyası, həssas fırça ilə çəkilməsi - əsərin müdrik, professional sənət adamının əlindən çıxdığını⁴, yaradıcılığının yüksək səviyyəli olduğunu göstərir. Bu günkü həyatımızla ayaqlaşan, hal - hazırda keçirilən Novruz bayramını xatırladan əsər, sanki indicə fırçadan ayrılmışdır. Detalları dəqiqliyini, tabloda olan təbiətin və obrazların məntiqi əlaqəsini, bədii milli irsimizi ustalıqla təmsil edən Böyükağa Mirzəzadə yüksək sənət əsəri yaratmışdır. İsti və soyuq tonlarda çəkilmiş əsər yağlı boya ilə kətan üzərində işlənmişdir. Əsər həm kolorit cəhətdən həll olunmuş, rənglər həmahəng, rəng palitrasının harmoniyası bir-biri ilə təması zövqlə uyğunlaşdırılmışdır.

Azərbaycan xalqının zəngin və rəngarəng rəqslərinin hər biri canlı tarixdir, keçmiş nəsillərin bizə yadigandır. Bu yadigar göz bəbəyi kimi qorumaq isə bizim müqəddəs vəzifəmizdən biridir⁵. Böyükağa Mirzəzadənin yaratdığı bu əsərdə ən qədim rəqslərdən biri olan "Səməni" rəqsı canlandırılıb. Baharın gəlməsinə həsr edilmiş ənənəvi şənlik səhnələrindən biri olan "Səməni" rəqsində yalnız qadınlar və qızlar oynayırlar. "Səməni" rəqsı Azərbaycanın hər yerində, bütün regionlarında ifa olunan rəqslərdendir. Mövzusu, məzmunu və forma baxımından zəngin olan Azərbaycan rəqslərində, ənənələrin daşıyıcısı olan rəqs geyimlərimiz zərifiyi, lirizmi, təbiət mənzərələrinin romantik təsviri, musiqisi və rənglərin ritmi Böyükağa

Mirzəzadənin yaratdığı tabloda çox gözəl işlənib, tamaşaçının ixtiyarına verilmişdir.

Elimizin adət - ənənəsini və bütün zənginliyini özündə birləşdirən, rəng çalarlarında tam bir vəhdət təşkil edən əsərdə gözəl bir rəqs motivi əks olunmuşdur. Azərbaycan rəqsləri quş pərvazını xatırladır. İfaçılar rəqsin başlanğıcında bir neçə coşğun hərəkət edirler, sonra isə, sanki açılmış qanadlarla incə və zərif hərəkətlər ifa edirlər⁶. Təbiətin oyanmasını təmsil edən, yeni günün başlanmasını, günəşin doğmasını, bahar fəslinin başlanğıcını simvolizə edən əsərdə rəqsi ifa edən qızların ağ atlasdan olan geyimləri sanki gözqamaşdıran günəşin şüalarını təmsil edir. Qadın rəqslərinin əksəniyyətində olduğu kimi, burada da uzun etək ayaqların süzgün hərəkətini müəyyənləşdirir, rəqqasələrin bütün diqqəti əl və bədənin yuxarı hissəsinin hərəkətinə yönəlir. Çiyinlərin qaməti, başın yönəlməsi olduğu tərəf, üzün mimikası qadın rəqslərində böyük məna kəsb edir. Qarasax, qaragöz Azərbaycan qızlarının bu rəqsi, tabloun dünyanın hansı bir bucağında olursa olsun təbliğ olunmasından asılı olmayaraq milliliyimizi, milli xüsusiyyətlərimizi, doğma yurdumuz Azərbaycanımızın mədəniyyət zənginliyinin aynasıdır.

Naz - qəmzə ilə rəqs edən bu qızların baş bəzəkləri dəqiqliklə qələmə alınmışdır. Qızların baş örtüyü basma üsulunda işlənmiş qızıl pərdələri, "kəsmə" adlı paxlava formasında qabanq, qızıdan, muncuqlardan ibarət silsilələrlə⁷ və ağ nazik ipək yayla örtülmüşdür. Boyunlarında gözəl naxışlarla bəzədilmiş qızılı "Boğazaltı" boyunbağı, qulaqlarında qızılı sallanma "Piyalə-zəng" sırqalar bərq vurur. Zərxara, qızılı lentlərlə işlənmiş bəldə kip sıxılan, ətəyi qırçınılı, kiçik boyunluqlu⁸ və sinəyə qədər düyməli olan arxalıqlar, bellərindəki kəmərlə həmahəng rəqs edən qızlara xüsusi zəriflik verir. Ağ ipəkdən olan qoftalının qolları uzun, enli, dirsək hissədə və biləklərdə sıx biçimli, qollarının sonunda isə qırçınlar rəssamın fırçasında çox incəliklə təsvir olunmuşdur. Cərgə ilə ard - arda durmuş qızların döndü arxa planda, biri isə ön planda diməz olduqun,

əllərini səməniyə doğru yönəlmişdir. Arxa planda rəqs edən qızların döndü də eyni rəqs hərəkətini edir, yeni hər bir ifaçı sağ qolu gövdədən qabaqda, çiyin səviyyəsindən yuxarı qaldırmış, dirsəkdən azacıq əyərək, əllərini açıq, barmaqları yuxarı tərəfə yönəlmişdir. Sol qolları isə çiyin səviyyəsindən azacıq aşağı, gövdədən qabaqda, əllər açıq, barmaqlar yuxarıya doğru yönəlmişdir. Əllərin və barmaqların incəliyi rəqsə səmavilik verir, qızlar sanki su sonası kimi süzülür. Yerdə oturan ifaçı, öz hərəkəti ilə səməniyə bəslədiyini bildirir. Səmənilər rəqs edən qızların sayı qədər olduğundan, çox ehtimal hər ifaçı rəqs zamanı əlində bir səməni tutaraq ifasına davam edəcəyi nəzərdə tutulur. Rəqsin əsas məhiyyətini kəsb edən tamliq, ifaçıların sinxron hərəkətləri, solistin mərkəzdə olması, kompozisiya cəhətdən mükəmməl olaraq öz həllini tapmışdır. Milli bayramımız Novruzun elementlərini özündə daşıyan bu tabloda səmənilər torpağın oyanmasını, dağlar, çaylar, şumlanmış torpaqlar, milli geyimli tamaşaçılar, musiqini ifa edən trio əllərində milli çalğı alətləri olan nağara, ney, tar Azərbaycan mədəniyyətinin, təbiətinin gözəlliyini, torpağının bərəketini bütövlüklə ifadə edir.

Böyükəğa Mirzəzadə fırçasının bəhrəsi olan bu tablo Novruzla bərabər, sanki sözləri Adil Babayevin, musiqisi Səid Rüstəmovun olan "Azərbaycan" mahnısını əks etdirir:

Çaylannın axannı sevmişəm,
Dağlannın vüqarını sevmişəm,
Gül nəfəsi bahannı sevmişəm,
Sənsən mənim eşqim, sözüm, dastanım,
Fəxrım, şanıım,
Doğma Azərbaycanım⁹.

Azərbaycanımızın milli rəqsini tərənnüm edən, ifaçıların qamətli rəqsi ilə insanı heyran edən, bahann gəlişi ilə sevinc, istək, işıqlı arzular, xoş duyğular əks etdirən sənətkarın yaradıcılıq axtarışlarının zənginliyindən gerçəkləşən tablo, milli qaynaqlara və ənənəyə söykənən, yüksək professional fırçasının bəhrəsidir.

ƏDƏBİYYAT

¹ Xalq qəzeti. - 2007. - 4 noyabr. - S. 2. http://anl.az/download/medeniyyet2007/noyabr/medeniyyet2007_noyabr_128.htm

² "Azərbaycan incəsənəti". Monoqrafiya. Bakı, işıq, 1992-səh. 283.

³ Azad Nəbiyev. Novruz, Bakı, Azərneşr, 1989, səh.7.

⁴ "Qobustan" gözəl sənət toplusu. Bakı "Göytürk" nəşriyyatı. 1998. №3. Səh.69.

⁵ Elmira Abdullayeva. "Əlibala Abdullayev". "Nurlar" nəşriyyat-poliqrafiya mərkəzi. Bakı -2015, səh. 218

⁶ Qəmə Almaszadə. "Azərbaycan xalq rəqsləri". Bakı: Birləşmiş nəşriyyat, 1959, səh. 7.

⁷ Rəsim Əfəndiyev. "Azərbaycanın bədii sənətkarlığı". Azərbaycan dövlət nəşriyyatı. Bakı -1966. Səh. 30.

⁸ Azərbaycan milli geyimləri. Prof. P. Ə. Əzizbəyovanın redaksiyası altında. Moskva "İskusstvo" nəşriyyatı, 1972, səh. 8.

⁹ Mahnılar. Bakı: "İşıq" nəşriyyatı, 1976, səh. 93.